

'Atopolis' illustreert de ambities van Mons 2015

Heel de wereld in de Borinage

SAM STEVERLYNCK

'Atopolis' is de grote zomerexpositie van Mons 2015. Ze weeft een fijnzinnig net van associaties rond thema's als sociale utopieën en zet de stad op de kaart.

Weinig Belgische steden hebben zich zo heruitgevonden als Bergen. Het was een van de eerste regio's in continentaal Europa die de industriële revolutie omarmde. De boomende economie trok algauw migranten van overal aan. Toen de mijnen dichtgingen en het verval inzette, begon men na een overgangperiode aan reconversie.

Na de industriële revolutie volgde de digitale. En dat is niet toevallig: Paul Otlet, de bedenker van het Mundaneum, wou zowaar alle kennis van de wereld samenbrengen om het begrip tussen de mensen te verbeteren. Hij wordt dan ook beschouwd als de voorloper van het internet, wat dan weer verklaart waarom Google en andere digitale bedrijven zich juist in Bergen hebben gevestigd.

Die reconversie blijkt ook uit de Manège de Sury, een voormalige kazerne van de Civiele Bescherming met ernaast een kloosterschool. Beide gebouwen werden onlangs gerestaureerd en samengevoegd tot één grote site, waar binnenkort creatieve bedrijven een onderdak vinden. Maar eerst fungeert het complex nog als setting voor de expo Atopolis, die door Wiels-directeur Dirk Snauwaert werd samengesteld.

De titel verwijst naar het gedachtegoed van de Martinikaanse schrijver Edouard Glissant, die pleitte voor verbondenheid tussen mensen, hybride vormen en globalisering. 'Atopolis is eigenlijk een non-lieu', zegt Snauwaert. 'Het is overal en nergens. Het doet ook denken aan sciencefiction. Maar deze regio wordt juist al te vaak bepaald door haar verleden. Het beeld van de Borinage werd mee vormgegeven door kunstenaars. Denk maar aan de film *Misère au Borinage* van Joris Ivens en Henri Storck. Ik heb voor deze tentoonstelling juist kunstenaars uitgenodigd die dat beeld omdraaien.'

De expo kijkt dan ook niet alleen naar het verleden, maar vooral naar de toekomst. Ze staart zich niet blind op de Borinage, maar omarmt de wereld.

Alividerci

Het werk van de Beninse kunstenaar Meschac Gaba illustreert dat. Een grote bol met verschillende gekleurde stroken hangt aan het plafond. Hij is gemaakt uit honderden vlaggen die samen een wereldbol vormen. De identiteit van de landen wordt hier opgeheven om samen een nieuwe wereld te vormen.

Grenzen zijn er nu eenmaal om te overschrijden, zoals in de video-installatie van de Mexicaanse Belg Francis Alÿs. Die liet Spaanse en Marokkaanse kinderen aan beide kanten van de straat van Gibraltar met bootjes gemaakt van schoenen op symbolische wijze de continenten met elkaar verbinden.

Ook de bijdrage van Vincent Meessen, die ons land vertegenwoordigt op de Biënnale van Venetië, toont hoe grenzen worden overschreden. Bergen was in 1421 de eerste stad in België waar in documenten vermelding werd gemaakt van de aanwezigheid van zigeuners, de metafoor bij uitstek voor een nomadische identiteit. Zij lieten tijdens hun passage ook sporen na. In een zaal in de oude school toont Meessen ingelijste documenten die illustreren hoe woorden zoals 'tune' of 'drogue' via hun taal in het plaatselijke 'argot' zijn binnengeslopen.

De notie van migratie, die mee aan de basis lag van de rijkdom van de regio, keert ook terug bij de Griek Vlassis Caniaris. Van hem is een installatie te zien die het vertrek en de aankomst van Italiaanse 'Gastarbeiter' weergeeft in Duitsland. Tussen het paneel 'Alividerci' en 'Willkommen' zie je een stoet van poppen en dozen met bezittingen.

Bij de Cubaan Adrian Melis krijgt de notie van arbeid dan weer een grappige invulling. Hij brengt zowaar lof voor de luiheid. In een video is te zien hoe arbeiders in een avondse fabriek in Havana niet aan de slag kunnen wegens gebrek aan materiaal. Ze gaan dan maar activiteit veinzen door de geluiden van de machines na te bootsen.

En zo verspringt de expo van contact met 'de ander' naar arbeid, sociale utopieën, transformatie en sciencefiction. Het zijn soms nogal veel verhaallijnen die met elkaar worden verweven, maar het totaalplaatje klopt. En aan topwerken van vooraanstaande kunstenaars is er geen gebrek. Atopolis is een klepper van een expo die Bergen verder op de kaart zet en illustreert dat het menens is met de ambities van de stad.